

Viešoji įstaiga Lietuvos energetikos agentūra

**PAŽYMA
APIE ATLIKTĄ
ENERGIJOS SUTAUPYMO SUSITARIMŲ
ATASKAITOSE NURODYTŲ ENERGIJOS
VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMO
PRIEMONIŲ DOKUMENTŲ IR ATLIKTŲ
SKAIČIAVIMŲ PATIKRINIMĄ**

Vilnius, 2019 m.

IVADAS

Energijos sutaupymo susitarimai (toliau – susitarimai) sudaromi tarp Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos (toliau – Energetikos ministerija) ir elektros ir dujų perdavimo sistemų bei skirstomųjų tinklų operatorių, kuriuose valstybei tiesiogiai ar per jos kontroliuojamas įmonės priklauso ne mažiau kaip 1/2 balsų bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime suteikiančių akcijų (toliau – operatoriai), vadovaujantis Lietuvos Respublikos energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymo ir Energijos sutaupymo susitarimų sudarymo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2017 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. 1-187 „Dėl Energijos sutaupymo susitarimų sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas), nuostatomis.

Susitarimų sudarymo tikslas – taupyti pirminę ir (ar) galutinę energiją (toliau – energija) visose Lietuvos Respublikos ūkio srityse, didinant energijos vartojimo efektyvumą ir mažinant energijos vartojimo neigiamą poveikį aplinkai.

Viešajai įstaigai Lietuvos energetikos agentūrai (toliau – Agentūra) pavesta vykdyti įgaliotosios įstaigos funkcijas ir patikrinti ne mažiau kaip 5 procentus pagal Aprašą operatorių teikiamose ataskaitose nurodytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių dokumentų ir atliktų skaičiavimų. Minėtą pavedimą Agentūra įgyvendina, vykdydama Viešosios įstaigos Lietuvos energetikos agentūros 2019 metų veiklos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2019 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. 1-48 „Dėl Viešosios įstaigos Lietuvos energetikos agentūros 2019 metų veiklos plano patvirtinimo“ 2.4 priemonę „Energijos efektyvumo priemonių įgyvendinimo priemonių stebėseną“ („Atliktas ne mažiau kaip 5% kiekvienos įmonės deklaruotų ir per praėjusius kalendorinius metus įdiegtų taupymo priemonių patikrinimas“).

2017 m. spalio mėn. buvo sudarytas keturšalis susitarimas tarp Energetikos ministerijos ir UAB „EPSO-G“, LITGRID AB bei AB „Amber Grid“. LITGRID AB ir AB „Amber Grid“ susitarimo įgyvendinimo tikslais sutaupymų siekė diegdamos atitinkamai išmaniausias elektros energijos ir gamtinių dujų apskaitos sistemas.

2017 m. rugsėjo mėn. buvo sudarytas dvišalis susitarimas tarp Energetikos ministerijos ir AB „Energijos skirstymo operatoriaus“ (toliau – AB „ESO“). AB „ESO“ susitarimo įgyvendinimo tikslais sutaupymų siekė diegdama išmaniausias energijos apskaitos sistemas, konsultuodama galutinius energijos vartotojus energijos vartojimo efektyvumo didinimo klausimais visose Lietuvos Respublikos ūkio srityse.

SUTAUPYTOS ENERGIJOS KIEKIO PATIKROS IR VERTINIMO APIBENDRINIMAS

LITGRID AB

LITGRID AB išmaniosios elektros energijos apskaitos sistemas 2012–2016 m. įdiegė pas 10 savo galutinių energijos vartotojų – pramonės įmonių. LITGRID AB 2018 metais naujų priemonių susitarimo įgyvendinimo tikslais neįgyvendino, o sutaupymai 2018 metais – 23144,9 MWh – tai priemonės „Išmaniosios elektros energijos vartojimo apskaitos sistemos diegimas“ skaičiavimo suminiu metodu iki 2020 m. tęsinys. Ši priemonė buvo patikrinta 2018 metais.

AB „Amber Grid“

AB „Amber Grid“ įgyvendino taupymo priemonės susijusias su apskaitos sistemos (gamtinių dujų) keitimu išmaniosios apskaitos reikalavimus atitinkančia sistema. Išmaniosios apskaitos reikalavimus atitinkančios sistemos buvo įdiegtos šiose pramonės ekonomikos sektoriaus įmonėse (gamtinių dujų energetikos sritis):

1. AB „Achema“, Jonavos r. sav. Ruklos sen. Konstantinavos k. 2;
2. AB „Grigeo Grigiškės“, Vilniaus m. sav. Grigiškių m. Vilniaus g. 36;
3. „Lietuvos energijos gamyba“ AB, Elektrinės g. 21, Elektrėnai.

AB „Amber Grid“ 2018 metais naujų priemonių susitarimo įgyvendinimo tikslais neįgyvendino, o sutaupymai 2018 metais – 25899 MWh – tai priemonės „Išmaniosios gamtinių dujų vartojimo apskaitos sistemos diegimas“ skaičiavimo suminiu metodu iki 2020 m. tęsinys. Ši priemonė buvo patikrinta 2018 metais.

AB „ESO“

AB „ESO“ pateikusi 2015–2018 m. ataskaitą apie sutaupyta energiją deklaravo 158269,47 MWh sutaupymų. Agentūros 2019 m. rugsėjo 18 d. raštu Nr. SD-183 AB „ESO“ buvo paprašyta pateikti dokumentus taupymo priemonių „Susitarimai su verslo klientais dėl ENEF priemonių įdiegimo“ už 2018 metus ir „Išmaniosios elektros apskaitos kartu su atsinaujinančių energijos išteklių įranga diegimas“ patikrinimui už 2015–2018 metų laikotarpį. Šias dvi AB „ESO“ priemonės Agentūra nusprendė patikrinti 100 %, kadangi tai naujos, 2017 m. nedeclaruotos priemonės, be to priemonių energijos sutaupymai sudaro trečdalį 2018 m. visų deklaruojamų sutaupymų. AB „ESO“ atsakydami Agentūrai 2019 m. spalio 28 d. raštais Nr. 19KR-SD-10122 ir Nr. 19KR-SD-10124 bei 2019 m. gruodžio 5 d. raštu Nr. 19KR-SD-11547 pateikė dalį dokumentų bei aiškino priemonių įdiegimo aspektus. AB „ESO“ energijos sutaupymų metinėje ataskaitoje už 2018 m. didžiausi energijos (dujų) sutaupymai yra priemonės „Išmaniosios dujų apskaitos diegimas verslui ir buitiniam klientui“, todėl papildomai Agentūros 2019 m. gruodžio 12 d. raštu Nr. SD-268 AB „ESO“ buvo paprašyta pateikti dokumentus ir šios priemonės patikrinimui. AB „ESO“ Agentūrai 2019 m. gruodžio 19 d. raštu Nr. 19KR-SD-12051 pateikė tik priemonės „Išmaniosios dujų apskaitos diegimas verslui ir buitiniam klientui“ objektų sąrašą.

Sutaupytos energijos kiekio patikrinimui pagal susitarimus AB „ESO“ pateikė duomenis priemonei „**Susitarimai su verslo klientais dėl ENEF priemonių įdiegimo**“ už 2018 metus. Pateikti dokumentai yra energijos sutaupymo susitarimai tarp AB „ESO“ ir jų galutinių energijos vartotojų, verslo klientų, bei šių galutinių energijos vartotojų energijos taupymo priemonių vertinimo duomenų lapai (toliau – duomenų lapai). Galutiniai energijos vartotojai savo objektuose daugiausiai modernizavo apšvietimo sistemas apie 70 %, gamybos įrangos modernizavimas sudarė apie 18 %, o saulės jėgainių įrengimas apie 12 % visų priemonių. Išvardintos priemonės galutinio energijos vartotojo objektuose buvo diegiamos 2015-2018 metų laikotarpiu, o galutinių energijos vartotojų duomenų lapuose pateikti energijos sutaupymai vieneriems metams – metiniai. Vadinasi, jei energijos taupymo priemonė įdiegta pvz. 2018 m. rugpjūčio mėn. ji metinius energijos sutaupymus generuos tik 2019 m. AB „ESO“ dalyvavimas taupymo priemonių įgyvendinime buvo konsultacijos galutiniams energijos vartotojams energijos vartojimo efektyvumo didinimo klausimais.

Pagrindiniai trūkumai nustatyti vertinant AB „ESO“ priemonę:

- 13 % galutinių energijos vartotojų duomenų lapų nepasirašyti, t.y. energijos sutaupymai nėra patvirtinti galutinio energijos vartotojo atstovo.
- Apie 12 % galutinių energijos vartotojų duomenų lapuose nepateikti matuojamieji ir (ar) skaičiuojamieji energijos sutaupymų duomenys, prielaidos, nėra sutaupytos energijos skaičiavimo principo/algorithmo ar nuorodos į pritaikytą skaičiavimo metodiką. Dažniausiai energijos sutaupymų duomenų bei skaičiavimo principo nėra gamybos įrangos modernizavimo priemonių duomenų lapuose, o keliuose jų prie įdiegtų taupymo priemonių aprašymo įrašyta „pagal energijos audito duomenis“.
- Įtariama, kad susitarimų dėl energijos sutaupymo priemonės gali dubliuotis su įmonių energijos vartojimo audito ataskaitose rekomenduojamomis energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonėmis. Šiuo metu nustatyti energijos sutaupymų dubliavimo fakto nėra galimybės, kadangi įmonės dar nepateikusios naujų energijos vartojimo audito ataskaitų su jau įgyvendintomis, rekomenduotomis ankstesnėse audito ataskaitose, fizinėmis energijos taupymo priemonėmis.
- Priemonės „Susitarimai su verslo klientais dėl ENEF priemonių įdiegimo“ energijos sutaupymų dubliavimasis galimas ir su energijos sutaupymais iš viešųjų pastatų renovacijos projektų, finansuojamų iš viešųjų pastatų modernizavimo programų, kadangi pateiktos kelios pastatų renovacijos priemonės, o esant šių priemonių informacijos trūkumui negalima patikrinti dubliavimo fakto.

Priemonės „Susitarimai su verslo klientais dėl ENEF priemonių įdiegimo“ patikslintas galimas sutaupyti energijos kiekis 2017 m. lygus 507,15 MWh, o 2018 m. – 4531,85 MWh, atsižvelgiant į tai, kad maždaug pusė galutinės energijos vartotojų priemonių buvo įdiegtos 2018 metais, jų galimi metiniai sutaupymai nuo 2019 metų – 14565,85 MWh. Išvardintų energijos sutaupymų (rašome galimas sutaupyti energijos kiekis) pripažinti tinkamais negalima, kadangi AB „ESO“ nepateikė dokumentų pagal Aprašo 14.3 papunktį, dėl to neįmanoma patikrinti ar galutinių energijos vartotojų priemonės įdiegtos faktiškai, taip pat nepridėti duomenų lapuose energijos sutaupymų skaičiavimui naudojamų duomenų šaltiniai.

Sutaupytos energijos kiekio patikrinimui pagal susitarimus AB „ESO“ pateikė duomenis priemonei „**Išmaniosios elektros apskaitos kartu su atsinaujinančių energijos išteklių įranga diegimas“ už 2015–2018 metų laikotarpį.** Pateikti dokumentai yra gaminančio kliento elektros įrenginių prijungimo prie operatoriaus elektros tinklų paslaugos sutarties ir gaminančio kliento elektros įrenginių (iki 30 kW) prijungimo prie operatoriaus elektros tinklų paslaugos sutarties tipinės formos.

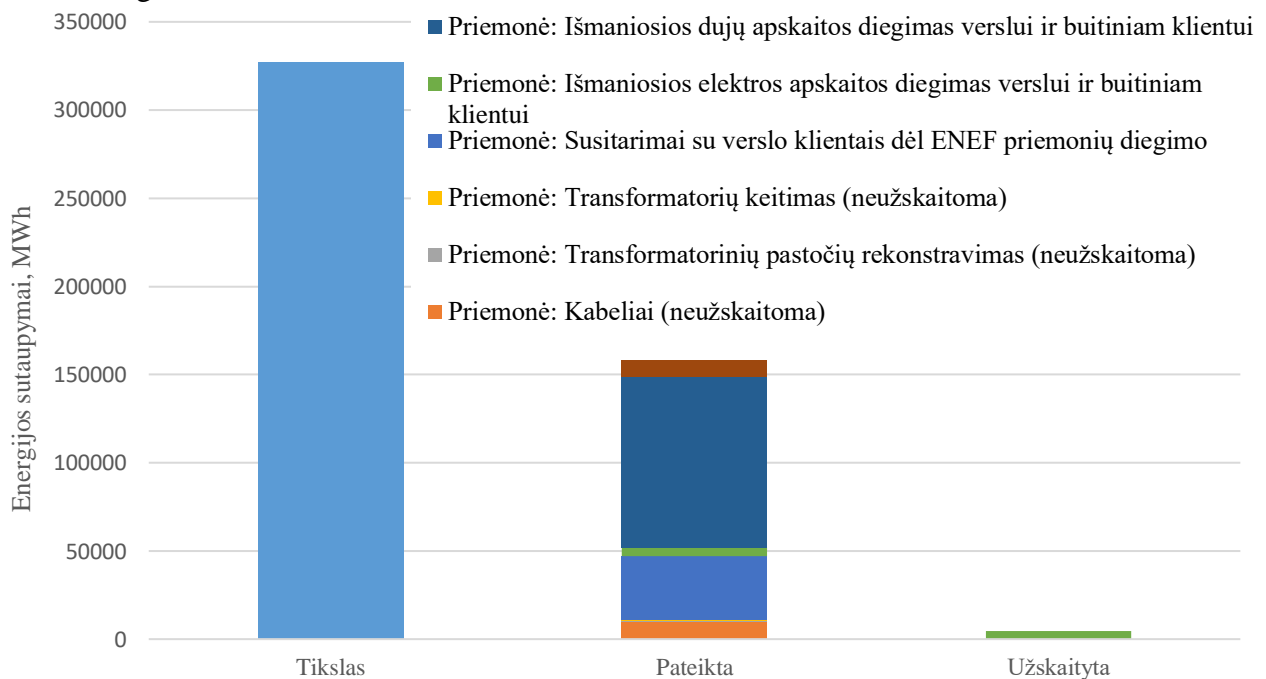
Aprašo 23.3 papunktis nustato galimybę elektros ir dujų perdavimo sistemų bei skirstomųjų tinklų operatoriams į deklaruojamus energijos sutaupymus įtraukti ir iš atsinaujinančių energijos išteklių pagamintą energiją, jeigu pas galutinį vartotoją diegiama ne tik atsinaujinančių energijos išteklių įranga, bet kartu diegiamos ir kitos energijos taupymo priemonės. AB „ESO“ aiškina, kad atsinaujinančių energijos išteklių įrangos pas galutinį vartotoją pagamintai energijai apskaityti diegė išmaniuosius (automatizuotus) skaitiklius savo lėšomis ir nuosavybės teise. Vadovaujantis Aprašo 12 punktu operatoriai gali deklaruoti kitų asmenų sutaupytą energiją kaip savo, jei sutartyse su kitais asmenimis bus nurodyta, kad operatorius, prisidėjo finansiškai prie kitų asmenų vykdomų energijos taupymo projektų įgyvendinimo, įgyja teisę į sutartyse su kitais asmenimis nurodytą kitų asmenų sutaupytą energiją. AB „ESO“ finansiškai prisidėjo prie išmaniosios apskaitos įdiegimo pas galutinį energijos vartotoją. Nors de facto atsinaujinančių energijos išteklių įranga (gaminantys vartotojai) įdiegta ir operatorius pagrindžia išmaniosios apskaitos būtinumą diegiant atsinaujinančių energijos išteklių jėgainę pas gaminančią vartotoją (klientą), tačiau

Agentūrai užskaityti priemonės energijos sutaupymų neleidžia teisinis reguliavimas, pateiktoje gaminančio kliento elektros įrenginių prijungimo prie operatoriaus elektros tinklų paslaugos sutarties tipinėje formoje tiesiogiai nenurodoma, kad AB „ESO“ įgyja teisę į kitų asmenų sutaupyta energiją – iš atsinaujinančių energijos išteklių pagamintą energiją. Šiuo atveju kiti asmenys suprantami, kaip gaminantys vartotojai (klientai). Siūlome atsižvelgti į tai, kad atsinaujinančių energijos išteklių įranga su išmaniaja apskaita įdiegta, o Aprašas leidžia į sutaupyta energiją įskaičiuoti iš atsinaujinančių energijos išteklių pagamintą energiją, ir priemonei „Išmaniosios elektros apskaitos kartu su atsinaujinančių energijos išteklių įranga diegimas“ ateityje netaikyti nuostatos sutartyje įteisinti energijos sutaupymų perleidimo AB „ESO“ fakto, užtenka, kad AB „ESO“ prie priemonės įgyvendinimo prisidėjo finansiškai.

Priemonės „Išmaniosios elektros apskaitos kartu su atsinaujinančių energijos išteklių įranga diegimas“ galimas sutaupyti energijos kiekis 2016 m. lygus 698 MWh, 2017 m. – 1275 MWh, 2018 m. – 3583 MWh, 2019 m. – 4031 MWh. Išvardintų energijos sutaupymų (rašome galimas sutaupyti energijos kiekis) pripažinti tinkamais šiuo metu negalima, neleidžia teisinis reguliavimas, kadangi sutartyse su gaminančiais vartotojais klientais nėra įtvirtintas faktas, kad AB „ESO“ įgyja teisę į kitų asmenų sutaupyta energiją - iš atsinaujinančių energijos išteklių pagamintą energiją.

Sutaupytos energijos kiekio patikrinimui pagal susitarimus AB „ESO“ pateikė duomenis priemonei „**Išmaniosios dujų apskaitos diegimas verslui ir buitiniam klientui**“ už 2018 metus. Pateikti dokumentai yra „Išmaniosios dujų apskaitos diegimas verslui ir buitiniam klientui“ objektų sąrašas. Šiame sąrašė apie 2018 metais AB „ESO“ verslo ir buitiniams klientams įdiegtą išmaniają dujų apskaitą duomenų nėra pateikta, o metinėje ataskaitoje metų pradžioje pateikė 2018 m. įdiegtų energijos taupymo priemonių objektų kiekį, 657 objektai, ir jų energijos sutaupymus – 97 053 MWh. Šiuo metu trūksta detalesnio energijos sutaupymų (97 053 MWh) kilmės pagrindimo ir jų apskaičiavimo principo pateikimo.

AB „ESO“ energijos sutaupymas pagal energijos taupymo priemones 2018 metais pateikiamas grafike.

1 pav. AB ESO 2018 m. energijos sutaupymų tikslo siekimas

AB „ESO“ deklaruotos energijos taupymo priemonės, tokios kaip **„Transformatorių keitimas“**, **„Transformatorių pastočių rekonstravimas“** ir **„Kabelių keitimas“** nėra užskaitomos kaip energijos taupymą pas galutinius vartotojus sukuriančios priemonės. Ši vertinimo nuostata priimta atsižvelgiant į tai, kad nebuvo nustatyta kokius papildomus sutaupymus šios priemonės sukuria galutiniams energijos vartotojams, o atsižvelgiant į šių priemonių sutaupymų apskaičiavimo principus ir metodikas, konstatuotina, kad taupoma yra būtent skirstomojo tinklo operatoriaus technologinių nuostolių dalis t.y. energija sunaudota skirstomajame tinkle, o ne energija sunaudota pas galutinius vartotojus. Nuostata priimta atsižvelgiant į konsultaciją su Energetikos ministerijos specialistais, bei remiantis susitarimo nuostata, kad „Įmonė tiesiogiai pati arba per kitus asmenis inicijuoja ir (ar) dalyvauja įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones pas galutinės energijos vartotojus“. Jei dėl teisinės bazės pasikeitimų šios priemonės galės būti užskaitomos kaip energijos taupymo priemonės – AB ESO deklaruotus sutaupyto energijos kiekius bus galima patikslinti sekančio atskaitinio periodo patikrinimo metu.

Pagal 2017 m. rugsėjo 29 d. sudarytą dvišalį susitarimą tarp Energetikos ministerijos ir AB ESO buvo susitarta, kad AB ESO 2018 metais sutaupys 327000,00 MWh energijos kiekį. 2019 metų pradžioje AB ESO pateikė metinę ataskaitą apie sutaupyta energiją už praėjusius kalendorinius metus ir deklaravo sutaupymus 2018 m. – 158269,5 MWh arba 51,60 proc. mažiau nei planuota. Atlikus AB ESO teikiamose ataskaitose nurodytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių dokumentų ir atliktų skaičiavimų patikrinimą, galutinis energijos sutaupymas 2018 m. – 4428,5 MWh (priemonės „Išmaniosios elektros apskaitos diegimas verslui ir buitiniam klientui“) arba 98,65 proc. mažiau nei planuota.

Atsižvelgiant į tai, kad AB „ESO“ nepateikė dokumentuojamos informacijos apie įdiegtas priemones (dokumentų, pagrindžiančių galutinių energijos vartotojų priemonių įdiegimo faktą) ir sutaupyto energijos apskaičiavimų pagrindimo, siūlome pakeisti Aprašo 14.3 punktą ir jame aprašyti, kokie dokumentai (duomenų šaltiniai) pagrįstų sutaupyto energijos skaičiavimus, pvz. įrenginių techniniais duomenimis, apskaitos prietaisų duomenimis, energijos įmonių teikiamos sąskaitomis vartotojams, sąskaitomis už įsigytus energijos išteklius ar pan.

Taip pat siūlome apsvarstyti ar pagal šiuo metu galiojantį Aprašo 14.2 punktą taupymo priemonės įdiegimo užbaigimas gali būti patvirtinamas galutinės energijos vartotojo raštiku patvirtinimu. Manome, kad taupymo priemonės užbaigtų darbų priėmimo–perdavimo aktas yra reikšmingesnis ir patikimesnis dokumentas, pagrindžiantis priemonės įdiegimo faktą.